

بررسی سرمایه‌ی اجتماعی بین‌گروهی و درون‌گروهی قومی شهر بجنورد و عوامل مؤثر بر آن

دکتر مهناز امیرپور^۱

دکتر ابراهیم صالح آبادی^۲

علی برات پور^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱۱/۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۴/۱۶

چکیده

این پژوهش به منظور «بررسی سرمایه‌ی اجتماعی بین‌گروهی و درون‌گروهی قومی شهر بجنورد و عوامل مؤثر بر آن در سال ۹۰-۸۹» انجام گرفته است.

روش تحقیق: به روش پیمایشی، در بین دو قومیت ترک و کرد شهر بجنورد با استفاده از پرسشنامه خودساخته بر روی نمونه‌ای متشکل از ۲۰۰ نفر صورت گرفته است و از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای استفاده کردیم. برای تبیین این تفاوت به طور اجمال می‌توان به رویکرد گلیزر، لایسبون، ساکروودت و افه و فوش توجه کرد. هدف از این تحقیق بررسی سرمایه‌ی اجتماعی بین‌گروهی و درون‌گروهی قومی شهر بجنورد و عوامل مؤثر بر آن می‌باشد نتایج به دست آمده از این مطالعه نشان می‌دهد که تعهد دینی و میزان اقامت به عنوان دو عاملی مؤثر بر سرمایه‌ی اجتماعی نمی‌توانند سرمایه‌ی اجتماعی درون‌گروهی و بین‌گروهی قومیت را تبیین کنند.

واژگان کلیدی: سرمایه‌ی اجتماعی - سرمایه‌ی اجتماعی بین‌گروهی - درون‌گروهی قومی - بجنورد

^۱ - استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت جام Mahnaz_amirpoor@yahoo.com

^۲ - استادیار جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، (نویسنده مسؤل)

^۳ - کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

مقدمه

در دهه‌ی گذشته، توجه ویژه‌ای به مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی و درون گروهی در عرصه آکادمیک و سیاست گذاری‌های عمومی، شده است. این مفاهیم، کاربرد متعددی در حوزه‌هایی هم چون خانواده، تحصیل، مشکلات جوانان، بهداشت عمومی، توسعه اقتصادی و نوسازی سیاسی دارد. با توجه به اینکه این مفهوم در ایجاد و گسترش روابط اجتماعی، هنجارها و ارزش‌ها نقش اساسی و مهمی را بازی می‌کند. وجود خرده فرهنگ‌های گوناگون و گروه‌های قومی مختلف در یک جامعه که هر کدام دربردارنده ارزش‌ها و هنجارهای خاص خود هستند می‌تواند منجر به الگوهای رفتاری و سبک زندگی ویژه‌ای شود. این خرده فرهنگ‌ها می‌توانند باعث ایجاد همکاری و تعاون میان افراد گروه‌ها شوند. این امر حاصل سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی^۴ است. گاهی اوقات، پیوندهای درون گروهی می‌تواند به بروز روابط برون گروهی منفی منجر شود، پدیده‌ای که فوکویاما^۵ از آن به «شعاع بی اعتمادی» یاد می‌کند (فوکویاما، ۱۳۸۵). این پدیده در جوامعی که دارای تنوع قومی و فرهنگی هستند از اهمیت بیشتری برخوردار است.

بعضی صاحب نظران، وجود خرده فرهنگ‌های متفاوت (نظیر اقوام) را در ایجاد روش‌های اجتماعی کردن مبتنی بر بدگمانی نسبت به دیگران، مؤثر قلمداد می‌کنند (اوجاقلو، ۱۳۸۴: ۹۳). این بدگمانی از شاخص‌های مهم نبود سرمایه بین گروهی^۶ می‌باشد.

به نظر لوپزپینتور و رورت ارتگا بدگمانی و سوءظن مشخصه جوامع سنتی است. در حالی که جوامع مدرن تنها در صورتی می‌توانند عمل کنند که مردم بیگانه را دشمن نپندارند و افراد یکدیگر را به چشم قابلیت‌های خاص خود ببینند و خاص گرایی در روابط، جای خود را به عام گرایی بدهد (انگلهارت، ۱۳۸۲: ۲۶).

نظریه‌های گوناگونی در این زمینه وجود دارد؛ نظریه پردازان سنتی، در مقایسه خود از جامعه سنتی و جامعه صنعتی، بر این ادعا پا می‌فشارند که تفاوت‌های قومی در جریان مدرنیزه شدن به تدریج رنگ خواهد باخت، در حالی که نظریه پردازان جدید معتقدند گسترش اطلاعات، ارتباطات، کتاب‌خوانی و...

۴- Bonding social Capital

۵- Fukuyama

۶- Bridgidg social Capital

در جریان مدرنیزاسیون باعث افزایش گروه‌های قومی می‌شود. از آن سو نظریه‌پردازان مرحله‌ی گذار می‌گویند که دوران گذار جامعه از سنتی به صنعتی، بحران‌زا ترین مقطع برای رهبری جامعه می‌باشد؛ زیرا هم سرمایه درون‌گروهی خود را از دست داده‌اند و هم سرمایه‌ی بین‌گروهی مناسب برای حل و فصل مشکلات به وجود نیامده است. نظریه‌پردازان دوران فرا نوگرایی نیز دو دیدگاه نسبت به مسأله قومیت دارند ۱- در حرکت شتابنده جوامع سنتی به صنعتی و فرا مدرن، تحرکات قومی، مسیر شتابنده‌ی رو به صعود دارند ۲- در حرکت از سوی جوامع سنتی به فرا صنعتی، مقطع توسعه‌ی صنعتی و مدرنیزم، منزلگاه افول کشمکش‌های قومی است که پس از گذراندن این مرحله مجدداً شاهد رشد شتابان هویت خواهی‌های قومی خواهیم بود (متصودی، ۱۳۸۰: ۱۵۲).

شهر بجنورد خرده فرهنگ‌های گوناگون دارد که هر کدام حامل ارزش‌ها و هنجارهای خاص خود هستند و الگوهای رفتاری و سبک زندگی ویژه‌ای دارند. این تنوع قومی می‌تواند به تضعیف (ما)ی شهروندی، عدم اعتماد و سوءظن، که از شاخص‌های مهم نبود سرمایه‌ی اجتماعی هست، منجر شود.

از آن جایی که، نبود سرمایه‌ی اجتماعی بین‌گروهی در جوامع مختلف موجب توسعه‌نیافتگی و از سوی دیگر وجود سرمایه‌ی اجتماعی برون‌گروهی تأثیر مثبت بر رشد اقتصادی دارد^۷ (امیری، ۱۳۸۵: ۱۴۴). و در این زمینه مطالعات فراوانی انجام شده است که به برخی از آن‌ها می‌توان اشاره کرد.

کریشنا آف^۸، در منطقه‌ی راجستان به بررسی عوامل مؤثر بر سرمایه‌ی اجتماعی پرداخته است. وی در این تحقیق به این نتیجه رسیده است که سن، جنس، طول دوره اقامت در روستا، آموزش و اندازه خانواده با سرمایه‌ی اجتماعی رابطه معنی دار ندارد (کریشنا، ۱۳۸۴).

در سال ۱۳۸۵ میثم امیری و دکتر تیمور رحمانی، به بررسی آثار سرمایه‌ی اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی بر رشد اقتصادی استان‌های ایران پرداخته‌اند. در پایان این نتیجه حاصل شد که سرمایه اجتماعی برون‌گروهی با افزایش تعاملات باعث افزایش اعتماد و کاهش هزینه‌های مبادلاتی از جمله رانت جویی می‌شود که از این طریق اثر مثبت بر رشد اقتصادی دارد و تعاملات اجتماعی درون‌گروهی باعث کاهش رشد اقتصادی می‌شوند (امیری، رحمانی، ۱۳۸۵: ۱۴۴).

۷- Sjoerd Beugelsdijk, Smulders Sjak

۸- Krishna, A

بجنورد نیز در گذر زمان، به سبب مهاجرت‌ها و جنگ‌ها اقوام متعددی را در خود جای داده است (غلام‌نژاد، ۱۳۸۷: ۱۱). وجود اقوام مختلف و ناهمگونی در این شهر می‌تواند تأثیر منفی بر میزان سرمایه‌ی اجتماعی، مخصوصاً سرمایه‌ی بین‌گروهی داشته باشد. از سوی دیگر وجود هنجارها و ارزش‌های مشترک در میان اقوام مختلف، سبب افزایش رابطه بین‌گروهی در بین آن‌ها می‌شود که می‌تواند پیامدهای منفی هم‌چون «محروم کردن افراد بیرون از شبکه از منافع» که توسط اعضای شبکه کنترل می‌شود، مطالبات بیش از اندازه اعضا، ایجاد محدودیت برای آزادی‌های فردی، تقویت نژاد‌گرایی، پارتی‌بازی و ارتباطات غیر شفاف را در بر بگیرد» (توسلی، ۱۳۸۲). اما نقش بسیار مهم سرمایه‌ی اجتماعی بر عملکرد اقتصادی (هارتف، ۱۳۸۷: ۱۷۳) و رابطه متقابلی که سرمایه‌ی اجتماعی با سایر انواع سرمایه (فیزیکی، انسانی و نمادین) دارد (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۸۲) و مشکلاتی که در شهر بجنورد وجود دارد، اهمیت و لزوم بررسی این مقوله را روشن می‌کند.

هدف تحقیق

بررسی سرمایه‌ی اجتماعی بین‌گروهی و درون‌گروهی قومی شهر بجنورد و عوامل مؤثر بر آن

دیدگاه‌های مختلف در مورد سرمایه‌ی اجتماعی

دیدگاه اجتماع‌گرا

اجتماع‌گرایان، بر این باورند که سرمایه‌ی اجتماعی ذاتاً خوب است مقدار بیشتر آن بهتر بوده و وجود آن همیشه یک تأثیر مثبت بر رفاه اجتماع دارد (نارایان، ۱۳۸۷: ۹۶).

دیدگاه شبکه‌ای

این دیدگاه بر اهمیت انجمن‌های افقی و عمودی بین مردم و روابط درون و بین این واحدهای سازمان یافته نظیر گروه‌های اجتماعی و شرکت‌ها، تأکید می‌کند بر اساس اثر گرانووتر این دیدگاه مؤید

آن است که پیوند های قومی درون اجتماع به خانواده‌ها و اجتماعات یک احساس هویت و هدف مشترک می‌دهد.

دیدگاه نهادی

استدلال این رویکرد این است که قابلیت گروه‌های اجتماعی برای اقدام در جهت منفعت جمعیشان، بر پایه‌ی کیفیت نهادهای رسمی‌ای که این گروه‌ها را در خود جای داده‌اند، تعیین می‌شود (ناریان، ۱۳۸۷: ۱۰۳).

دیدگاه هم افزایی

تلاش دارد تا آنچه که از دیدگاه‌های شبکه‌ای و نهادی حاصل شده است را تلفیق کند. این دیدگاه ائتلاف‌های پویای حرفه‌ای و مناسبات مابین دیوان سالاری‌های دولتی و کنش گران گوناگون جامعه مدنی را مورد بررسی قرار می‌دهد (همان: ۱۰۸).

پارسونز^{۱۰}

از نظر تالکوت پارسونز راه حل مشکل کنش اجتماعی در نظر گرفتن ارزش‌های اجتماعی و قاعده‌های رفتار (یا هنجارها) و اهمیت دادن به آنها است. اهداف کنش از جامعه حاصل می‌شود و نه از امیال و خواسته‌های فردی، نظم اجتماعی از قاعده‌هایی که بر سود شخصی نظارت دارند و از توسعه‌ی نظام‌های ارزشی مشترک که شیوه‌ی معناداری را در اختیار فرد قرار می‌دهد که بین مجموعه‌ای از کردارها، کردار مناسب را انتخاب کند، ناشی می‌شود. وی معتقد است که جامعه برای این که بتواند کارکرد های لازم برای توازن و توسعه خود را به وجود آورد، به نهادهایی نظیر خانواده، مؤسسه های بازرگانی، دولت و... نیاز دارد (استونز، ۱۳۷۹: ۱۵۳). در جوامع سنتی خاص گرای، عاطفه گرای، رابطه گرای و جانب داری و برعکس در جوامع مدرن، عام گرای، فرد گرای، ضابطه گرای رواج دارد. این مطالب پارسونز می‌تواند منبع مباحث ارتباط به گونه های سرمایه‌ی اجتماعی قدیم (درون گروهی) و جدید (بین گروهی) مطرح می‌شود (عبداللهی، ۱۳۸۷: ۲۰۰).

۱۰- T.Parsons

آنتونی گیدنز

وی سرمایه‌ی اجتماعی جدید را با قدیم متفاوت می‌داند. در جامعه‌ی سنتی، زندگی مبتنی بر ایمان و قطعیت است و هیچ چیزی جز عامل خارجی آن را مختل نمی‌کند. اعتماد عام به اصحاب تخصص یکی از مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی جدید و نوظهور در جوامع مدرن است که پایه اصلی حیات اجتماعی است. ولی انسان مدرن زندگی‌اش بر پایه‌ی احتمالات و عدم قطعیت استوار است و لذا اعتماد او توأم با نوعی اضطراب درونی و ذاتی است و افراد برای حل این اضطراب دست به ایجاد انجمن‌هایی می‌زنند (کسل، ۱۳۸۳: ۴۲۰).

پی‌یر بوردیو

از نظر وی سرمایه به سه صورت دیده می‌شود: اقتصادی (دارایی مالی و مادی) فرهنگی (کالا، مهارت‌ها و عناوین نمادین کمیاب) و اجتماعی (منابعی که به صرف عضویت در گروه به فرد تعلق می‌گیرد) (استونز، ۱۳۷۹: ۳۳۳-۳۳۸). سرمایه‌ی اجتماعی در نظر بوردیو مجموعه منابع مادی و معنوی است، که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه‌ی پایداری از روابط کم و بیش نهادینه شده آشنایی و شناخت متقابل را در اختیار داشته باشد (فیلد، ۱۳۸۶: ۳۴۰؛ عبداللهی، ۱۳۸۷: ۳۳۳) که اعضای خود را از پشتیبانی سرمایه جمعی برخوردار می‌کند و آن را مستحق اعتبار می‌کند (بوردیو، ۱۳۸۷: ۱۴۸). او معتقد است که شبکه‌ی تماس‌های اجتماعی به خودی خود ایجاد نمی‌شود، بلکه همانند سرمایه‌ی انسانی یا فیزیکی، محصول استراتژی‌های کاربردی و برنامه ریزی شده سرمایه‌گذاری است، تولید و باز تولید سرمایه‌ی اجتماعی نیازمند یک تلاش (یا سرمایه‌گذاری) دائمی در زمینه سرمایه‌گذاری است (هابز، ۱۳۸۷: ۲۶). حجم سرمایه‌ی اجتماعی مورد تملک یک فرد به اندازه‌ی شبکه پیوندهایی بستگی دارد که او می‌تواند به طرز مؤثر بسیج کند و علاوه بر آن وابسته به حجم سرمایه (اقتصادی، فرهنگی یا نمادین) در تصرف کسانی است که وی با آنان مرتبط است (بوردیو، ۱۳۸۷: ۱۴۸).

جیمز کلمن

جیمز کلمن نیز مانند بوردیو، بین انواع سرمایه‌ی فیزیکی، انسانی و اجتماعی تفاوت قائل است. سرمایه‌ی فیزیکی کاملاً ملموس است و به صورت مادی و قابل مشاهده تجسم یافته است. سرمایه‌ی

انسانی کمتر ملموس است و در مهارت‌ها و دانشی که فرد کسب کرده است تجسم می‌یابد؛ سرمایه‌ی اجتماعی حتی کمتر از این محسوس است. زیرا در روابط میان افراد تجسم می‌یابد. سرمایه‌ی اجتماعی مانند سایر انواع سرمایه مولد است و دست‌یابی به هدف‌های معینی را که در نبودن آن دست‌یافتنی نخواهد بود امکان‌پذیر می‌سازد، مثلاً گروهی که اعضایش به یکدیگر اعتماد می‌کنند خواهند توانست کارهای بسیار بیشتر از گروهی که فاقد آن قابلیت اعتماد است انجام دهد (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۶۴).

سرمایه‌ی اجتماعی مجموعه‌ای از منابع است که در روابط خانواده و در سازمان اجتماعی محلی وجود دارند و برای رشد اجتماعی و شناختی یک کودک یا جوان مفید هستند. این منابع برای افراد مختلف متفاوتند و می‌توانند امتیاز مهمی را برای توسعه سرمایه انسانی کودکان و جوانان ایجاد کنند (فیلد، ۱۳۸۶: ۴۴).

رابرت پاتنام

پاتنام تمایزی بین دو شکل اول سرمایه اجتماعی که عبارت است از: سرمایه‌ی اجتماعی ارتباط دهنده (بین‌گروهی) و درون‌گروهی (انحصاری) طرح می‌نماید. سرمایه‌ی اجتماعی درون‌گروهی: به روابط و مناسبات حاکم بین گروه‌های نسبتاً همگون، هم‌چون اعضای خانواده و دوستان نزدیک اطلاق می‌شود و بیشتر شبیه داشتن رابطه‌ی قوی و محکم بین افراد است و برای تقویت تعامل‌های خاص و انتقال همبستگی مفید است. هم‌چنین در نقش یک چسب قوی جامعه‌شناختی برای حفظ وفاداری درون‌گروهی قوی و تقویت هویت‌های مشخص عمل می‌کند. سرمایه‌ی اجتماعی ارتباط دهنده (غیر انحصاری): افراد متعلق به تقسیمات اجتماعی متنوع را گرد هم می‌آورد مانند: دوستان دور، هم‌قطاران و همکاران. این گونه پیوندها و روابط در مقایسه با روابط درون‌گروهی ضعیف‌تر و متنوع‌تر هستند، اما برای پیشبرد امور از اهمیت بیش‌تری برخوردار هستند. از آن‌ها برای اتصال به ابزارها و امکانات خارجی و نشر اطلاعات مفید استفاده می‌شود و یک بینش جامعه‌شناختی فراهم می‌آورند که می‌توانند هویت‌ها و تعاملات وسیع‌تری را فراهم آورند (حیدری، ۱۳۸۵؛ فیلد، ۱۳۸۶: ۵۶).

فوکویاما

فوکویاما برای سرمایه‌ی اجتماعی انواع درون گروهی و بین گروهی قائل است (توسلی، ۱۳۸۲: ۱۷۰). گروه‌های سنتی اعتمادشان محدود است، پیوستگی درون گروهی از توانایی اعضای گروه برای همکاری با بیگانه‌ها می‌کاهد و اغلب بر آن‌ها عوامل منفی تحمیل می‌کند. گروه‌های اجتماعی سنتی نیز از فقدان آن چه مارک گرانوتر «پیوند های ضعیف» می‌خواند رنج می‌برد، یعنی افراد بدعت گذاری که در حاشیه‌ی شبکه‌های اجتماعی مختلف حضور دارند و قادرند در میان گروه‌های مختلف تردد کنند و از این طریق حامل اندیشه‌ها و اطلاعات تازه‌ای باشند. جوامع سنتی اغلب تقطیع شده هستند؛ یعنی تشکیل شده از شمار زیادی از طواف یا قبایل شبیه به هم و خود اتکا در مقابل، جوامع امروزی از شمار زیادی گروه‌های اجتماعی همپوشان تشکیل می‌شوند که امکان عضویت چندگانه و هویت‌های ضعیف میان قسمت‌های مختلف خود فراهم می‌کنند و بنابراین تبادل اطلاعات و نوآوری و منابع انسانی در آن‌ها به آسانی صورت نمی‌گیرد. در عوض می‌توانند ارتباطات گسترده تری با سایر گروه‌ها داشته باشند (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۹۰).

کلاوس افه

کلاوس افه و فوش نیز با توجه با ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی آن را در بر گیرنده‌ی روابط انجمنی، اطمینان به نهادها و اعتماد بین اشخاص و اقوام و خیر خواهی می‌داند. عوامل تاریخی، فرهنگی - سیاسی و اقتصادی را در کم و کیف سرمایه‌ی اجتماعی مؤثر دانسته و خود سرمایه‌ی اجتماعی را به عنوان یکی از عوامل کارایی و توسعه اقتصادی، نظم و صلح جهانی، احساس امنیت و توسعه معرفی کرده است (افه و فوش، ۲۰۰۰).

قومیت و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی و برون گروهی

قومیت راهی برای هویت یابی جمعی است که مفهوم «ما» و «آن‌ها» را شکل بخشیده و دارای ساختی اجتماعی همراه با اشاره به فرهنگ است (بولمر: ۱۵۰). انسان فرهنگی از طریق تمایلات اولیه شناختی، ارزیابی شده و عاطفی عموماً از تجربه، به عمل می‌رسد. الگوی چنین تمایلاتی از یک جامعه به جامعه

دیگر، از یک گروه اجتماعی به گروه دیگر تفاوت می‌کند، و این تفاوت‌ها به دلیل یادگیری آن چیزی است که فرهنگ آن را تعیین می‌کند (اینگله‌هارت، ۱۳۸۲: ۲۰). گروه‌های قومی نیز با تکیه بر ارزش‌ها و بازداشت‌های مشترک و یا بسیج توده‌ای گروه قومی خود را متفاوت از دیگر گروه‌های اجتماعی می‌بیند و نیز دیگران آن‌ها را متفاوت می‌شمارند رفتار بر اثر این هنجارها و ارزش‌های مشترک می‌تواند بر میزان و نوع سرمایه‌ی اجتماعی مؤثر باشد (مقصودی، ۱۳۸۰: ۷۸؛ عضدانلو، ۱۳۸۴: ۵۲۱).

چارچوب نظری

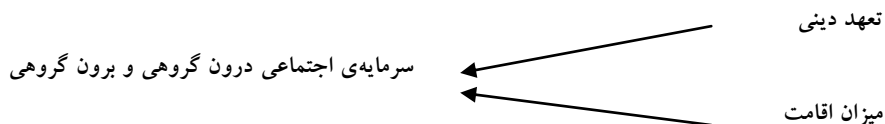
بر اساس نظریه‌های محققین میزان اقامت در شهر و مهاجر بودن یا نبودن تأثیر مستقیمی بر سرمایه‌ی اجتماعی دارد. افرادی که از سنین ۱۶ سالگی در شهر محل تحقیق اقامت داشته‌اند از میزان مشارکت اجتماعی بالاتری برخوردار بوده‌اند (برم‌وران، ۱۹۹۷).

در تحقیق‌ها مشخص شده است که دین می‌تواند به عنوان مهم‌ترین منبع فرهنگ و تشکیل ارزش‌های مشترک تأثیر مثبتی بر سرمایه‌ی اجتماعی داشته باشد (فوکویاما، ۱۳۸۴). از سوی دیگر سازمان‌های دینی نقش میانجی را در فعالیت‌های دینی ایفا می‌کنند. از آنجا که ادیان از سنت‌های عمومی و از مراسم و مناسک برخوردارند، باعث توسعه شیوه همکاری و تعاون و آگاهی از مسایل اجتماعی می‌گردند (افه و فوش، ۲۰۰۰).

جدول ۱- مقایسه دیدگاه‌های نظری پیرامون عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه‌ی اجتماعی

مفهوم	عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی	دیدگاه نظری
سرمایه اجتماعی	تحریک یا جابجایی محل اقامت، سن، مشاغل اجتماعی، مالکیت منزل مسکونی، آموزش، هزینه فرصت زمان، همگونی قومی و زبانی، بعد فیزیکی مسافت در مسافرت، هزینه مسافرت	کلیزر، لایسون و ساکروود ۲۰۰۱ ۲۰۰۰
سرمایه اجتماعی	درآمد خانوار، وضعیت شغلی شامل: امنیت شغلی، سطح درآمد و وقت اضافه، دین (دین باوری و تعهد دینی)، آموزش، سن، شهر در برابر حومه، اندازه خانوار، جنس، مشارکت بازار کار زنان	افه و فوش

مدل تحلیلی تحقیق

شکل شماره ۱- عوامل تعیین کننده ی سرمایه اجتماعی درون گروهی و برون گروهی

فرضیه های تحقیق

- بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی در گروه‌های قومی شهر بجنورد رابطه وجود دارد.
- بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی در گروه‌های قومی شهر بجنورد رابطه وجود دارد.
- بین میزان اقامت و سرمایه‌ی اجتماعی در گروه‌های قومی رابطه وجود دارد.
- بین تعهد دینی و سرمایه‌ی اجتماعی در گروه‌های قومی رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

روش مورد استفاده در این پژوهش پیمایش بوده است تکنیک مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه خود ساخته است، این پرسشنامه بر اساس فرضیه های پژوهش و به وسیله شاخص سازی برای مفاهیم ساخته شده است.

برای توصیف و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری استفاده شده است در بخش توصیف از آماره‌های توصیفی (مانند میانگین، میانه، مد و ...) متناسب با سطح سنجش داده‌ها استفاده شده است. در بخش تحلیل داده‌های دو متغیره از آزمون رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم افزار اس پی اس انجام شده است (کرامر، ۱۳۸۴: ۱۹۸).

جامعه آماری

در این تحقیق جامعه آماری جمعیت بالای ۲۵ سال شهر بجنورد می‌باشد، که در سرشماری سال ۱۳۸۵ تعداد آن‌ها ۶۰۴۵۲ نفر می‌باشد. واحد نمونه‌گیری فرد می‌باشد.

روش نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه

به دلیل اینکه برای اجرای این تحقیق که در سطح شهر بجنورد صورت می‌گیرد، نمی‌توان به سادگی جمعیت‌های آن را فهرست کرد، به همین دلیل از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای استفاده کردیم. ابتدا شهر به خوشه‌های مختلف تقسیم شد و با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای مناطقی از آن انتخاب شد، سپس با استفاده از نمونه‌گیری طبقاتی متناسب با توجه به تناسب اقوام، نمونه‌گیری به صورت تصادفی صورت گرفت. برای تعیین حجم نمونه از جدول کوکران استفاده نمودیم که بر اساس این جدول، جامعه آماری ما ۱۰۰ نفر کرد و ۱۰۰ نفر ترک را مورد بررسی قرار می‌دهیم

اعتبار و پایایی

برای بررسی اعتبار، تأیید استادان راهنما و مشاور می‌تواند نشان دهنده این نوع اعتبار باشد و برای سنجش پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتیجه سنجش پایایی (آلفای کرونباخ) ۰/۸۵۷ به دست آمد که در سطح قابل قبول قرار دارد.

تعریف مفاهیم و متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته

مفهوم سرمایه اجتماعی بین گروهی و درون گروهی

پاتنام به نقل از دیک و اسمولدرس^{۱۱} سرمایه‌ی اجتماعی برون گروهی را به عنوان پل ارتباطی گروه‌های همجنس تعریف می‌کند؛ در حالی که سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی تنها گروه‌های همجنس را پیوند می‌زند (امیری، ۱۳۸۵: ۱۱۴).

سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی (انحصاری)

سرمایه اجتماعی درون گروهی در واقع نوعی سوپر چسب جامعه شناختی است و به روابط و مناسبات حاکم بین گروه‌های نسبتاً همگون، هم چون اعضای خانواده و دوستان نزدیک اطلاق

۱۱ -SjoerdBugelsdijk ,Smulders sjak

می‌شود و بیشتر شبیه داشتن رابطه قوی و محکم بین افراد است. پاتنام برای تشریح این نوع سرمایه‌ی اجتماعی، فهرستی از سرمایه‌های اجتماعی الزامی و تعهدآور، هم چون سازمان‌های قومی برادرانه و گروه‌های وابسته به کلیسا که توسط بانوان تشکیل می‌شوند، ارائه می‌دهد (پاتنام، ۱۳۸۴).

سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی (غیر انحصاری)

سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی به روابط موجود بین دوستان دور، هم قطاران و همکاران اطلاق می‌شود. پاتنام، در ارائه فهرستی از این نوع رابطه، به روابط حاکم بر جنبش‌های هوادار حقوق مدنی و سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی مذهبی اشاره می‌کند. این گونه روابط و پیوندها، در مقایسه با روابط درون گروهی ضعیف‌تر و متنوع‌تر هستند، اما برای پیشبرد امور از اهمیت بیش‌تری برخوردارند.

ابعاد و عناصر سرمایه اجتماعی

از نظر ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی تقسیم‌بندی‌های مختلفی وجود دارد و بسته به دیدگاه و نظر محققین تفاوت وجود دارد. ولی اکثراً معتقد به تقسیم‌بندی آن به صورت دو بعد شناختی و ساختاری هستند.

بعد کمی

سرمایه‌ی اجتماعی یک کمیت است؛ یعنی در جامعه هرچه مشارکت بیشتر باشد و تعداد انجمن‌های داوطلبانه بیشتر باشد سرمایه‌ی اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود. کمیت دو بعد مختلف دارد: یک بعد تعداد سازمان‌های داوطلبانه در جامعه و بعد دیگر تعداد اعضای هر یک از این گروه‌ها می‌باشد. همچنین میزان روابط افراد با اعضای خانواده، دوستان و آشنایان و به طور کلی با دیگران شامل بعد کمی سرمایه اجتماعی می‌گردد (چلبی، ۱۳۸۴: ۶).

بعد کیفی

سرمایه‌ی اجتماعی دارای بعد کیفیتی مهمی است. برای برآورد جامع سرمایه‌ی اجتماعی می‌بایست میزان همبستگی و درجه انسجام درون گروهی، اعتماد متقابل بین کنش‌گران، احساسات مثبت و به طور کلی بعد ذهنی آن نیز مد نظر قرار گیرد.

کیفیت نیز خود دارای دو بعد است: یک بعد همبستگی درون گروهی است و بعد دیگر همبستگی بین گروهی (همان).

به اعتقاد پکستن^{۱۲} (فیلد ۱۳۸۶: ۶۷) از سرمایه‌ی اجتماعی دارای دو بعد اصلی می‌باشد: ۱- بعد عینی میان افراد ۲- پیوند های ذهنی میان افراد.

سرمایه‌ی اجتماعی شناختی (ذهنی)

این نوع سرمایه به تجلیات انتزاعی‌تر سرمایه‌ی اجتماعی، از قبیل اعتماد، هنجارها و ارزش‌هایی اشاره دارد که کنش‌های متقابل میان مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهند (چلی، ۱۳۸۴: ۷). پیوند های بین افراد می‌بایست دارای ماهیت متقابل، مبتنی بر اعتماد و دارای هیجانات مثبت باشد. اعتماد به این معناست که افراد از موقعیت‌های گروهی یا نهادی برای منافع خود بهره برداری نمی‌نمایند. اعتماد اولین جزو سرمایه‌ی اجتماعی است که به نوع ارتباط بین افراد مربوط می‌شود. تأکید بر اعتماد، در مقایسه با دیگر انواع ارتباط در ادبیات موضوع، نقش برجسته ای دارد (موسوی، ۱۳۸۵: ۷۵).

سرمایه اجتماعی ساختاری (عینی)

تجلی ساختاری به جنبه های قابل رؤیت و شاید عینی‌تر (قابل لمس‌تر) مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی برمی‌گردد: از قبیل نهاد های محلی، سازمان‌ها و شبکه های موجود در میان مردم که قادر به پیگیری اهداف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌باشند (چلی، ۱۳۸۴: ۷). نوعی ساختار شبکه ای عینی، می‌بایست برقرار کننده ارتباط بین افراد باشد. این بخش از سرمایه‌ی اجتماعی حکایت از آن دارد که افراد در فضای اجتماعی با یکدیگر پیوند دارند (موسوی، ۱۳۸۵: ۷۳).

پیوند دومین جزو سرمایه‌ی اجتماعی است. که بیانگر پیوند های عینی بین افراد و یا به عبارت دیگر، ارتباطات آن‌ها با یکدیگر است. پیوند های بین افراد می‌تواند از دو نوع باشد:

الف- افراد می‌توانند به شیوه غیر رسمی از طریق انتخاب دوستی‌ها و انواع شبکه‌ای با یکدیگر در ارتباط باشند. دوستی‌های غیر رسمی فرد با هم کلاسی‌های قدیمی، همکاران یا دوست یک دوست می‌تواند به واسطه تأمین ارتباطات و حمایت اجتماعی، تقویت کننده سرمایه‌ی اجتماعی آن فرد باشد.

ب - فرد می‌تواند از طریق عضویت رسمی در انجمن‌ها و گروه‌های داوطلبانه با دیگران در ارتباط باشد. پیوند های رسمی و شبکه‌های غیر رسمی بر حسب پیوند بین افراد تعریف می‌شود ولی ادامه حیات پیوند رسمی فراتر از شبکه‌های اجتماعی مدنی است (همان: ۷۷).

متغیر مستقل

متغیرهای مستقل تأثیر گذار بر سرمایه‌ی اجتماعی در این تحقیق عبارت است از: دین و تعهد دینی و مدت اقامت در شهر.

قومیت: مفهومی است مربوط به علوم انسانی و ناظر بر همبستگی گروه یا واحدهای نسبتاً پایدار از تشکل جوامع بشری، که هم چون حد فاصلی میان جوامع ایلی (با همبستگی تباری- خونی و اسطوره‌ای-زبانی) و جوامع ملی (با همبستگی اقتصادی-سیاسی و شهروندی-حقوقی) قرار می‌گیرد. همبستگی قومی ناظر بر سرزمین معین و فرهنگ (دین، زبان و آداب و رسوم) مشخص است که در طول زمان به وجود آمده و تحول می‌یابد (صدر، ۱۳۷۷: ۱۶).

به لحاظ بافت جمعیتی، قومیت‌های مختلفی از جمله کرد، ترک و... در محدوده جغرافیای شهر بجنورد زندگی می‌کنند (پایدار، ۳۳: ۱۳۸۴). با توجه به اهداف تحقیق که بررسی سرمایه‌ی اجتماعی گروه‌های قومی شهر بجنورد است، به این پرسش که قومیت شما؟ (۱) کرد (۲) ترک است مشخص می‌شود.

دین باوری و تعهد دینی: دین^{۱۳} مجموعه‌ای از اعتقادات که اعضای یک اجتماع از آن پیروی می‌کنند، شامل نمادهایی که با حس حرمت یا اعجاب به آن‌ها می‌نگرند، به علاوه شعایری^{۱۴} که اعضای اجتماع در آن شرکت می‌کنند (گینز، ۱۳۷۶: ۷۸۹).

۱۳-Religion
۱۴-Ritual

با تأمل در محتوی ادیان و آموزه‌ها و تعالیم آن‌ها، سه جنبه معرفتی، عاطفی و رفتاری قابل تشخیص است. شکل‌های تفصیل یافته و ترکیب شده این سه جنبه، وجوه دیگری از دین را عرضه می‌دارد. عقیده، ایمان، عبادات، اخلاق و شریعت، هر کدام از این‌ها جنبه متمایزی از دین را معرفی می‌کنند و در عین حال در یک یا در دو وجه از وجوه سه‌گانه ریشه دارند (شجاعی زند، ۱۳۸۴: ۵۳). پس می‌توان گفت دین داری با ابعاد پنج‌گانه شناخته می‌شود: معتقد بودن، مؤمن بودن، اهل عبادت بودن، اخلاقی عمل کردن و متشرع بودن.

برای ساخت سنجه یا سنجه‌هایی که بتوان تجلیات دین را در تمامی ابعاد وجودی فرد و در عرصه‌های مختلف زندگی اندازه‌گیری نماید، علاوه بر ابعاد می‌توان آن را از طریق آثار و نشانه‌ها و پی‌آمدهای آن نیز سنجید (همان: ۵۳). مجموعه آن‌ها را می‌توان به صورت زیر منسجم کرد.

جدول ۲- شاخص‌های سنجش دین

وجوه دین	ابعاد	ابعاد دی نداری	نشانه‌ها
معرفتی	اعتقادات	معتقد بودن	داشتن معلومات دینی
عاطفی	ایمان	مؤمن بودن	
	عبادات	انجام فردی عبادات	
		انجام جمعی عبادات	
	اخلاقیات	اخلاقی عمل کردن	
عملی	شریعت	عمل به تکالیف فردی	داشتن ظاهر دینی، ابراز هویت دینی، داشتن اهتمام شعاری داشتن مشارکت دینی، داشتن معاشرت دینی، اهتمام دینی به خانواده
		عمل به تکالیف جمعی	

اعتقاد و ایمان: بر اساس آموزه‌های اسلامی، عقیده محتوای نظری یک آیین است که ناظر به موضوعات بنیادین هستی‌شناختی و مسائل غایی حیات است. اما «ایمان» شدت تعلق و عمق دلبستگی و میزان اعتماد و اتکای به آن محتوی را می‌رساند (همان: ۵۸).

عبادت‌ها: کلیه رفتار و آدابی است که فرد در مقام پرستش، نسبت به پروردگار و معبود خویش انجام می‌دهد. که می‌تواند به صورت فردی یا جمعی، در خلوت یا در جلوت اجرا شود (همان: ۵۹).

اخلاق: تواسی و نواهی دینی مربوط به حوزه نیکویی‌شناسی را اخلاق می‌گویند؛ و آن به داشتن تعامل پسندیده با دیگران مربوط می‌شود (همان).

شریعت: مجموعه دستورات و اوامر صریح و غیر صریح دینی است که در اسلام فقه خوانده می‌شود. شریعت مقرراتی است حداقلی که نحوه زندگی در دنیا و تعامل با خود، طبیعت و دیگران را تعیین می‌کند (همان).

در این تحقیق از سنجش‌های ابعاد دین داری استفاده می‌شود که با گویه‌های زیر مورد سؤال واقع شده است.

سعی شما در هر یک از فعالیت‌های زیر به چه اندازه است: (۱) هیچ (۲) کم (۳) تا حدودی (۴) زیاد (۵) خیلی زیاد.

اعتقاد به اصول دین و تعالیم دینی - ابراز تنفر و واکنش نسبت به توهین کنندگان به مقدسات دینی - اهتمام در به جای آوردن نمازهای یومیه و گرفتن روزه - رفتن به نمازهای جماعت، جمععه و نمازهای عید - عمل به «بنی آدم اعضای یکدیگرند که در آفرینش ز یک پیکرند» - پرهیز از حرام‌ها و انجام واجبات دینی - شرکت در مراسم‌های مذهبی و تبلیغ دین
نمره‌ی هر فرد در تعهد و دی‌نداری از میانگین مجموع آن‌ها به دست می‌آید که می‌تواند کمترین عدد یعنی ۱ یا بیشترین یعنی ۵ باشد.

تعهد دینی و سرمایه‌ی بین‌گروهی

در جدول توزیع فراوانی تعهد دینی و سرمایه بین‌گروهی در اقوام مختلف می‌توان موارد زیر را مشاهده کرد:

- در بین گروه قومی کرد افرادی که سرمایه‌ی اجتماعی متوسط یا زیاد دارند، فراوانی تقریباً یکسانی دارند. میانگین سرمایه‌ی بین‌گروهی در بین کسانی که تعهد دینی کم دارند، کمتر از سایر طبقات است و میانگین بیشتر در طبقه تعهد دینی بیشتر قرار دارد.

- در بین افراد ترک، بیشترین میانگین مربوط به تعهد دینی زیاد و کمترین میانگین مربوط به تعهد دینی کم می‌باشد (۴۳ در برابر ۳۴).

تعهد دینی و سرمایه‌ی درون گروهی

نتایج حاصل از جدول توزیع فراوانی تعهد دینی و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی در اقوام مختلف به قرار زیر است:

- کمترین میانگین سرمایه درون گروهی در قوم کرد مربوط به تعهد دینی کم و بیشترین میانگین مربوط به تعهد دینی زیاد می‌باشد (۴۴/۶ در برابر ۶۲/۳).

- در گروه قومی ترک ۳۹/۶ کمترین میانگین و ۶۱/۵ بیشترین میانگین سرمایه‌ی درون گروهی هستند که به ترتیب مربوط به تعهد دینی کم و زیاد می‌باشند.

متغیرهای مستقل و سرمایه‌ی درون گروهی

قومیت: پس از بررسی رابطه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی و قومیت، سطح معناداری ۰/۲۴۴ به دست آمد و چون بیشتر از ۰/۵ می‌باشد پس فرض صفر رد نمی‌شود یعنی بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی و گروه‌های قومی کرد و ترک شهر بجنورد تفاوت معناداری وجود ندارد.

تعهد دینی: بر اساس آزمون‌های آماری انجام شده سطح معناداری ۰/۰۰۰ برای سنجش رابطه بین دین باوری و تعهد دینی و سرمایه اجتماعی درون گروهی به دست آمده است که کمتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر رد می‌شود یعنی بین دین باوری و تعهد دینی و سرمایه اجتماعی درون گروهی رابطه معنادار وجود دارد یعنی هرچه سطح تعهد دینی بالاتر، سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی بیشتر است

میزان اقامت: سطح معناداری میزان اقامت افراد در شهر بجنورد و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی ۰/۰۱۲ است که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد در نتیجه فرض صفر رد می‌شود. یعنی بین میزان اقامت افراد در شهر و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی رابطه معنادار مثبت وجود دارد. هرچه میزان اقامت در شهر بیشتر باشد، سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی نیز بیشتر است.

متغیرهای مستقل و سرمایه‌ی بین گروهی

قومیت: بررسی‌ها نشان می‌دهد که سطح معناداری به دست آمده برای سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی در گروه‌های قومی ترک و کرد ۰/۰۳ می‌باشد که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد پس فرض صفر رد می‌شود

یعنی تفاوت معناداری بین سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی در گروه‌های مختلف قومی شهر بجنورد وجود دارد.

تعهد دینی: سطح معناداری ۰/۰۰۰ در رابطه با میزان دین باوری و تعهد دینی و سرمایه‌ی بین گروهی، نشان می‌دهد که بین میزان دین باوری و تعهد دینی با سرمایه‌ی بین گروهی رابطه معنادار وجود دارد چون این سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر رد می‌شود در نتیجه هرچه میزان تعهد دینی فرد بیشتر باشد، سرمایه‌ی بین گروهی آن بیشتر است.

میزان اقامت: سطح معناداری ۰/۰۰۰ به دست آمده از بررسی رابطه سرمایه‌ی بین گروهی و میزان اقامت در بجنورد کمتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر رد می‌شود. در نتیجه بین میزان اقامت افراد در شهر و سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.

جدول ۳- ضریب همبستگی متغیرهای مستقل، سرمایه درون گروهی، سرمایه بین گروهی در اقوام مختلف

سرمایه بین گروهی				سرمایه درون گروهی			
سطح معنی‌داری	مؤلفه‌ها	سطح معنی‌داری	مؤلفه‌ها	سطح معنی‌داری	مؤلفه‌ها	سطح معنی‌داری	مؤلفه‌ها
۹۷۴. ۵۹۷.	میزان اقامت کرد ترک	۲۸۵. ۲۴۷.	تعهد دینی کرد ترک	۹۷۴. ۴۴۶	میزان اقامت کرد ترک	۵۲۸. ۵۹۰.	تعهد دینی کرد ترک

متغیرهای مستقل و سرمایه درون گروهی در هر یک از اقوام

تعهد دینی: با بررسی سطح معناداری در اقوام مختلف می‌توان نتیجه گرفت که بین دین باوری و تعهد دینی و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی در بین اقوام رابطه معنادار وجود دارد زیرا در بین گروه‌های قومی کرد و ترک سطح معناداری ۰/۰۰۰ به دست آمده است که کمتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر رد می‌شود.

میزان اقامت: رابطه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی با میزان اقامت در شهر در هیچ یک از اقوام مختلف معنادار نیست زیرا: در بین کردهای ساکن شهر بجنورد سطح معناداری ۰/۹۷۴، در بین قوم ترک سطح معناداری ۰/۴۴۶، به دست آمده است که بیشتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر رد نمی‌شود.

متغیرهای مستقل و سرمایه بین گروهی در هر یک از اقوام

تعهد دینی: در بررسی میزان دین باوری و تعهد دینی و سرمایه بین گروهی در اقوام مختلف سطوح معناداری زیر به دست آمد:

- کرد های ساکن بجنورد، سطح معناداری ۰/۰۲، گروه قومی ترک سطح معناداری ۰/۰۰۰، را به دست آورده‌اند که کمتر از ۰/۰۵ است در نتیجه فرض صفر رد می‌شود. پس می‌توان گفت که بین دین باوری و تعهد دینی و سرمایه‌ی بین گروهی در این اقوام رابطه معنادار وجود دارد.

میزان اقامت: سطح معناداری‌های به دست آمده در زیر، رابطه میزان اقامت افراد در شهر و سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی آنان را نشان می‌دهد:

در بین کردها سطح معناداری ۰/۹۷۴، سطح معناداری در بین ترک‌ها ۰/۵۹۷، که بیشتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر رد نمی‌شود. در نتیجه بین میزان اقامت افراد در شهر و سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی گروه های قومی کرد و ترک رابطه معنادار وجود ندارد.

رگرسیون چند متغیره سرمایه‌ی درون گروهی

ضریب تعیین ۰/۳۳۶ در این رگرسیون نشان می‌دهد که ۳۴ درصد از تغییرات سرمایه درون گروهی با این متغیرها سنجیده می‌شود و سطح معناداری ۰/۰۰۰ نیز نشان از این دارد که حداقل یکی از متغیرهای مستقل در پیش بینی متغیر وابسته مؤثر است. جدول زیر نتیجه بررسی رگرسیون متغیرهای مستقل با سرمایه درون گروهی است.

جدول ۴- رگرسیون چند متغیره سرمایه درون گروهی

متغیر	بتا	t	سطح معنی داری
اقامت	۰۶۵	۱,۳۱۲	۰۱۹۱
تعهد دینی	۰۵۸۶	۱۱,۵۲	۰

رگرسیون چند متغیره سرمایه بین گروهی

در این رگرسیون ضریب تعیین ۰/۲۲۲ به دست آمده که نشان می‌دهد: ۲۳ درصد از تغییرات سرمایه بین گروهی با این متغیرها سنجیده می‌شود و سطح معناداری ۰/۰۰۰ نیز نشان از این دارد که حداقل

یکی از متغیرهای مستقل در پیش بینی متغیر وابسته مؤثر است. جدول زیر نتیجه بررسی رگرسیون متغیرهای مستقل با سرمایه بین گروهی است.

جدول ۵ - رگرسیون چند متغیره سرمایه بین گروهی

متغیر	بتا	t	سطح معنی داری
اقامت	.۱۷	.۳۱۷	.۷۵۲
تعهد دینی	.۴۰۴	۷,۲۷۹	.۰

تبیین فرضیه های تحقیق

فرضیه «بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی در گروه های قومی کرد و ترک شهر بجنورد رابطه وجود دارد.»

پس از بررسی رابطه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی و قومیت، سطح معناداری ۰/۲۴۴ به دست آمد و چون بیشتر از ۰/۰۵ می باشد پس فرض صفر رد نمی شود یعنی بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی و گروه های کرد و ترک شهر بجنورد تفاوت معنی داری وجود ندارد.

فرضیه «بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی در گروه های قومی کرد و ترک شهر بجنورد رابطه وجود دارد.»

بررسی ها نشان می دهد که سطح معناداری به دست آمده برای سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی در گروه های مختلف ۰/۰۳ می باشد که کمتر از ۰/۰۵ می باشد پس فرض صفر رد می شود یعنی تفاوت معناداری بین سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی در گروه های مختلف قومی شهر بجنورد وجود دارد.

تعهد دینی: فرضیه «بین دین باوری و تعهد دینی و سرمایه اجتماعی در گروه های قومی کرد و ترک شهر بجنورد رابطه وجود دارد.»

دین و مذهب به عنوان مهم ترین منبع فرهنگ و تشکیل ارزش های مشترک تأثیر مثبتی بر سرمایه اجتماعی دارد (فوکویاما، ۱۳۸۴). علاوه بر آن ادیان از سنت های عمومی و مناسک و مراسمی برخوردارند که باعث توسعه همکاری و تعاون و آگاهی از مسایل اجتماعی می شوند، همچنین سازمان های دینی نقش میانجی را در فعالیت های دینی ایفا می کنند در نتیجه کسانی که از تعهد دینی بالاتری برخوردارند مشارکت و همکاری بیشتری دارند، پس از سرمایه‌ی اجتماعی بیشتری برخوردارند.

سطح معنی داری $0/000$ با درجه آزادی فر در بررسی رابطه‌ی تعهد دینی و سرمایه‌ی اجتماعی، نشان از یک نوع رابطه‌ی معنی دار را دارد زیرا این سطح معنی داری بیشتر از $0/05$ است در نتیجه فرض صفر رد می‌شود پس هرچه دین باوری و تعهد دینی بیشتر میزان سرمایه‌ی اجتماعی بیشتر است. بر اساس آزمون‌های آماری انجام شده سطح معنی داری $0/000$ برای سنجش رابطه بین دین باوری و تعهد دینی و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی به دست آمده است که کمتر از $0/05$ است پس فرض صفر رد می‌شود یعنی بین دین باوری و تعهد دینی و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی رابطه معنادار وجود دارد یعنی هرچه سطح تعهد دینی بالاتر، سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی بیشتر است. سطح معناداری $0/000$ در رابطه با میزان دین باوری و تعهد دینی و سرمایه بین گروهی، نشان می‌دهد که بین میزان دین باوری و تعهد دینی با سرمایه‌ی بین گروهی رابطه معنادار وجود دارد. چون این سطح معنی داری کمتر از $0/05$ است پس فرض صفر رد می‌شود در نتیجه هرچه میزان تعهد دینی فرد بیشتر باشد، سرمایه‌ی بین گروهی آن بیشتر است.

میزان اقامت: فرضیه «بین میزان اقامت فرد در شهر بجنورد و سرمایه‌ی اجتماعی در گروه های قومی شهر بجنورد رابطه وجود دارد.»

تحقیقات نشان داده است که میزان اقامت در شهر و مهاجر بودن یا نبودن تأثیر مستقیمی بر سرمایه‌ی اجتماعی دارد و افرادی که زمان بیشتری در شهر اقامت داشته‌اند، از میزان مشارکت اجتماعی بالاتری برخوردارند در نتیجه از سرمایه‌ی اجتماعی بیشتری برخوردارند.

بین میزان اقامت افراد در شهر بجنورد و سرمایه‌ی اجتماعی آنان رابطه معنی دار وجود دارد. زیرا سطح معنی داری آن $0/01$ است که کمتر از $0/05$ می‌باشد در نتیجه فرض صفر رد می‌شود.

سطح معنی داری میزان اقامت افراد در شهر بجنورد و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی $0/012$ است که کمتر از $0/05$ می‌باشد در نتیجه فرض صفر رد می‌شود. یعنی بین میزان اقامت افراد در شهر و سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی رابطه معنی دار مثبت وجود دارد. هرچه میزان اقامت در شهر بیشتر باشد، سرمایه‌ی اجتماعی درون گروهی نیز بیشتر است.

سطح معنی داری ۰/۰۰۰ به دست آمده از بررسی رابطه‌ی سرمایه بین گروهی و میزان اقامت در بجنورد کمتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر رد می‌شود. در نتیجه بین میزان اقامت افراد در شهر و سرمایه‌ی اجتماعی بین گروهی رابطه معنی دار وجود دارد.

پیشنهادهای تحقیق

- با توجه به اینکه تفکیک قومی در کل استان پر رنگ‌تر است پیشنهاد این است که سرمایه‌ی اجتماعی و انواع آن در کل استان خراسان شمالی و در بین اقوام مختلف سنجیده شود.
- نظر به این که استان خراسان شمالی «گنجینه فرهنگ‌ها» نامیده می‌شود و اقوام مختلف در کنار هم زندگی می‌کنند هیچ تحقیق جامعی در این زمینه صورت نگرفته است و می‌تواند محیط بکر برای تحقیقات اجتماعی و قومی باشد.
- ایجاد یک مرکز پژوهشی و مردم‌شناختی در موزه مردم‌شناسی می‌تواند محیطی را برای تبادل نظر دست‌اندازان فرهنگ و علم ایجاد کند.
- با توجه به نتایج به دست آمده از این تحقیق، نقش پر رنگ عوامل مذهبی و فرهنگی در سرمایه‌ی اجتماعی و انواع آن جایی را برای تلاش در این زمینه‌ها می‌طلبد تا نتایج سودمندی به همراه داشته باشد.

منابع

منابع فارسی

- استونز، ر. (۱۳۷۹)، متفکران بزرگ جامعه‌شناسی، ت: د، میر دامادی، تهران، نشر نی
- امیری، م و رحمانی، ت. (۱۳۸۵)، بررسی آثار سرمایه درون و برون‌گروهی بر رشد اقتصادی استان‌های ایران، دو فصلنامه علمی پژوهشی جستارهای اقتصادی، سال ششم، پاییز و زمستان
- اجاقلو، س و زاهدی، م. ج. (۱۳۸۴)، بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین ساکنان شهر زنجان، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۴ اینتلهارت، ر. (۱۳۸۲)، تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته، ت: م. و تر، تهران، کوپو
- پوردیو، پ. (۱۳۸۷)، شکل‌های سرمایه، مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی، ت: م. شجاعی باغبینی. پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی پاتنام، ر. (۱۳۸۴)، جامعه برخوردار سرمایه اجتماعی و زندگی عمومی، ت: الف. خاکباز، ح. پویان، تهران، شیرازه
- توسلی، غ. ع. (۱۳۸۲)، سرمایه اجتماعی ثروت نامرئی، نشریه فرهنگ و پژوهش، شماره ۱۰۰
- چلبی، م و مبارکی، م. (۱۳۸۴)، تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان، فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، سال ششم، شماره ۲
- حیدری، د. (۱۳۸۵)، مروری بر ادبیات موضوعی سرمایه اجتماعی، رشد آموزش علوم اجتماعی، شماره ۲۹
- شجاعی زند، ع. ر. (۱۳۸۴)، مدلی برای سنجش دین‌داری در ایران، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم
- صدر، ض. (۱۳۷۷)، کثرت قومی و هویت ملی ایرانیان، تهران، اندیشه نو

بررسی سرمایه‌های اجتماعی بین گروهی و درون گروهی قومی شهر بجنورد و عوامل مؤثر بر آن

- عبداللهی، م و موسوی، م. ط. (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی در ایران: وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان گذر شناسی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۵
- عزداکلو، ح. (۱۳۸۴)، آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه شناسی، تهران، نشر نی
- غفاری، غ. ر. (۱۳۸۷)، تبیین نظری سرمایه اجتماعی، مجموعه مقالات سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران، تهران، مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی
- غلام نژاد، م. (۱۳۸۷)، تاریخ سیاسی و اجتماعی در دوره قاجاریه و پهلوی اول، دانشگاه آزاد بجنورد
- فیلد، ج. (۱۳۸۶)، سرمایه اجتماعی، ت: غ. ر. غفاری، تهران، کویر
- فوکویاما، (۱۳۸۴)، پایان نظم، ت: غ. ج. توسلی، نشر حکایت قلم نوین
- فوکویاما، ف. (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی و جامعه مدنی، ت: الف. خاکباز، ح. پویان، تهران، شیرازه
- فوکویاما، ف. (۱۳۷۹)، بررسی سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ت: توسلی و شارع پور، کتاب ماه (علوم اجتماعی)
- گرامر، د. (۱۳۸۴)، «درآمدی بر کاربرد آمار در تحقیقات اجتماعی»، ت: الف. ملکی و ی. علی بابایی، دانشگاه تهران، چاپ اول.
- کسل، ف. (۱۳۸۳)، چکیده آثار آنتونی گیدنز، ت: ح. چاوشیان، تهران، ققنوس
- کلمن، ج. (۱۳۷۷)، بنیاد های نظریه اجتماعی، ت: م. صبوری، تهران، نشر نی
- کیدنز، الف. (۱۳۷۶)، جامعه شناسی، ت: م. صبوری، نشر نی
- مقصودی، م. (۱۳۸۰)، تحولات قومی در ایران، مؤسسه مطالعات ملی
- موسوی، م. ط. (۱۳۸۵)، مشارکت اجتماعی یکی از مؤلفه های سرمایه اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۳
- هارتقر، م. (۱۳۸۷)، تحولات سرمایه اجتماعی؛ نگاهی به شواهد، ت: م. شجاعی باغبینی. مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی هاینر، گف. (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی چیست؟ مروری کوتاه بر ادبیات ...، ت: م. شجاعی باغبینی. مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی
- ولکاک، م و نارایان، د. (۱۳۸۷)، کاربرد ها در نظریه توسعه و سیاست گذاری، ت: م. شجاعی باغبینی. مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

منابع لاتین

- Krishna, A. (2002), Active social capital: tracing the roots of democracy and Development, Columbia University press.
- Putnam, Robert D. (2002). Democracy in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society, Oxford University Press.
- Putnam, Robert (1993), The prosperous community: social capital and public life, The American Prospect.
- Putnam, Robert (1999) Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community, Simon and Schuster, New York.

